ISSN 2029-1701
ISSN 2335-2035 (Online)

Research Journal
PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER
2023 (34)

# KONSTITUCINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ IR LAISVIŲ RIBOJIMAS SIEKIANT APSAUGOTI ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS SVEIKATĄ

**Ieva SAUDARGAITĖ**
*Mykolo Romerio universitetas*
*Maironio g. 27, LT 44211 Kaunas, Lietuva*
*El. paštas: ievasaudargaite@mruni.eu*
*ORCID ID: 0009-0000-1409-2442*

DOI: 10.13165/PSPO-23-34-18

***Anotacija.*** *Šiame straipsnyje nagrinėjama, kaip Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo formuluojamoje oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje kito žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, vaidmuo, kai valstybėje dėl koronaviruso infekcijos (COVID-19 ligos) plitimo susidarė ypatinga situacija, dėl kurios kilo grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms. Šis straipsnis susideda iš dviejų dalių: pirmoje dalyje nagrinėjama su žmogaus ir visuomenės sveikatos apsauga susijusi oficialioji konstitucinė doktrina, suformuluota iki valstybėje susidarant minėtai ypatingai situacijai, o antroje dalyje analizuojama valstybėje susidariusios minėtos ypatingos situacijos kontekste suformuluota atitinkama oficialioji konstitucinė doktrina.*

*Pirmoje straipsnio dalyje pažymima, kad tiek eksplicitinių (tiesiogiai joje nurodytų), tiek implicitinių (iš visuminio teisinio reguliavimo išplaukiančių) konstitucinių nuostatų, įvairiais aspektais susijusių su žmogaus sveikatos apsauga, sampratą plėtoja Konstitucinis Teismas. Atlikus oficialiosios konstitucinės doktrinos, Konstitucinio Teismo suformuluotos iki valstybėje susidarant minėtai ypatingai situacijai, analizę, daroma išvada, kad žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, vaidmuo konstitucinėje jurisprudencijoje buvo reikšmingas ir iki jai susidarant. Šis vaidmuo atsispindėjo ir apibrėžiant žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, santykį su kitomis konstitucinėmis vertybėmis. Tuo tarpu oficialiosios konstitucinės doktrinos raida valstybėje susidarius žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje nulemtai ypatingai situacijai, dėl kurios kilo grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms, sudaro prielaidas išvadai, kad, susidarius šiai situacijai, žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip vienos iš su žmogiškuoju orumu neatsiejamai susijusių konstitucinių vertybių, vaidmuo dar išaugo: šios valstybėje susidariusios ypatingos situacijos kontekste kalbant apie konstitucines žmogaus teises ir laisves pirmenybė teikiama būtent žmogaus ir visuomenės sveikatai bei jos apsaugai.*

*Atsižvelgiant į atliktą analizę, straipsnyje daroma išvada, kad žmogaus ir visuomenės sveikata konstitucinėje jurisprudencijoje buvo ir tebėra įvardijama kaip viena svarbiausių konstitucinių vertybių: ji visada buvo reikšminga konstitucinė vertybė, o jos apsauga atspindi bendrojo tautos gėrio įgyvendinimą. Šios konstitucinės vertybės vaidmeniui dar išaugus, kai valstybėje dėl koronaviruso infekcijos (COVID-19 ligos) plitimo susidarė ypatinga situacija, dėl kurios kilo grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms, be kita ko, žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos būtinybės nulemta oficialiosios konstitucinės doktrinos raida lėmė ir šiuo laikotarpiu nustatytų žmogaus teisių ribojimų ir draudimų suderinamumo su konstituciniais reikalavimais vertinimą.*

***Pagrindinės sąvokos:*** *žmogaus ir visuomenės sveikatos apsauga; žmogaus teisių apsauga; žmogaus teisių ribojimo sąlygos; Vyriausybės įgaliojimai nustatyti žmogaus teises ir laisves ribojančių priemonių įgyvendinimo reikalavimus.*

## Įvadas

2020 metais visam pasauliui susidūrus su naujojo koronaviruso infekcijos (COVID-19 ligos) pandemijos sukeltais iššūkiais, valstybės valdžios institucijos ėmėsi skubių priemonių, siekdamos sudaryti prielaidas apsaugoti žmogaus ir visuomenės sveikatą. Nors skirtingose valstybėse šiam tikslui pasiekti pasirinktos priemonės šiek tiek skyrėsi, kartu jos buvo panašios savo pobūdžiu[1] – jomis buvo sudarytos prielaidos tam tikra apimtimi riboti ir kai kurias

[1] Europos Parlamento vidaus politikos generalinis direktoratas. (2022) '*Ataskaita apie COVID-19 priemonių poveikį pagrindinėms teisėms ir demokratijai*'.

Konstitucijose įtvirtintas žmogaus teises ir laisves[2]. Kitaip tariant, visuomenės sveikatos krizės akivaizdoje siekiant apsaugoti vienas žmogaus teises neišvengiamai pasikėsinta į kai kurias kitas žmogaus teises[3]. Atitinkamai kilus abejonių dėl kai kurių iš tokių žmogaus teisių ribojimų suderinamumo su iš Konstitucijos (kitų aukštesnės galios teisės aktų) kylančiais reikalavimais, šiuos klausimus ėmėsi spręsti konstitucinės justicijos institucijos[4]. Taip ne tik visoje Europoje, bet visame pasaulyje konstituciniame lygmenyje buvo susidurta su koronaviruso infekcijos (COVID-19 ligos) sukeltos pandemijos suvaldymui skirtų priemonių konstitucingumo vertinimu[5]. Būtent aukščiausiesiems ir konstituciniams teismams teko esminis vaidmuo tikrinant šias priemones; tiesa, praktikoje teisminės kontrolės apimtis ir intensyvumas skyrėsi[6].

Šiame kontekste ne išimtis ir Lietuva. Mūsų teisinėje sistemoje siekis suvaldyti pandemiją, susidoroti su jos keliamais iššūkiais lėmė nacionalinės teisės pakeitimus – atitinkamų naujų teisės aktų priėmimą ir galiojusio teisinio reguliavimo (visų pirma, įtvirtinto Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatyme[7] (dabar – Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas[8]), Lietuvos Respublikos užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatyme[9]) pakeitimus.

Siekiant kuo skubiau suvaldyti koronaviruso plitimą, visoje šalyje dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo grėsmės Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. vasario 26 d. paskelbė valstybės lygio ekstremaliąją situaciją[10], kuri buvo atšaukta tik nuo 2022 m. gegužės 1 d.[11] Epidemiologinei situacijai toliau blogėjant, papildomos kovos su COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimu priemonės buvo nustatytos visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbiant karantiną. Jis paskelbtas 2020 m. kovo 14 d. Vyriausybės nutarimu[12], kuriuo kartu įtvirtintos nuostatos dėl judėjimo per sieną ir šalies viduje, dėl viešojo ir privataus sektoriaus veiklos, dėl švietimo, taip pat sveikatos priežiūros įstaigų darbo organizavimo. Šis Vyriausybės nutarimas galios neteko nuo 2020 m. birželio 17 d.[13] Tačiau Vyriausybės 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimu[14], atsižvelgus į nepalankią epideminę COVID-19 ligos (koronaviruso

[2] Hidalgo, G. P., De Londras, F., Lock, D. (2022) 'Parliament, the Pandemic, and Constitutional Principle in the United Kingdom: A Study of the Coronavirus Act 2020', *The Modern Law Review*, 85(6).
[3] Bennett, B., Freckelton, I., Wolf, G. (2023) *Covid-19 Law & Regulation. Rights, Freedoms, and Obligations in a Pandemic*. Oxford University Press, p567.
[4] Birmontienė, T., Miliuvienė, J. (2022) 'Konstitucinės jurisprudencijos iššūkiai vertinant pandemijai suvaldyti skirtas priemones', *Teisė ir COVID-19 pandemija*, p27–64.
[5] Europos komisija „Demokratija per teisę" (Venecijos komisija). '*Konstitucinės jurisprudencijos elektroninis biuletenis. Specialus bylų, susijusių su Covid-19, rinkinys*'. Prieiga internetu: https://venice.coe.int/files/Bulletin/COVID-19-e.htm (žiūrėta 2023 spalio 15 d.).
[6] Grogan, J., Beqiraj, J. (2022) 'The Rule of Law as the Perimeter of Legitimacy for Covid-19 Responses' in *Routledge Handbook of Law and the COVID-19 Pandemic* (eds. Grogan, J., Donald, A.), Routledge, p209.
[7] Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2009-12-31, Nr. 159-7207.
[8] Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998-12-31, Nr. 115-3230.
[9] Lietuvos Respublikos užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996-10-30, Nr. 104-2363.
[10] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimas Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo". *TAR*, 2021, Nr. 2021-14469.
[11] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 20 d. nutarimas Nr. 378 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo" pripažinimo netekusiu galios". *TAR*, 2022-04-21, Nr. 2022-08126.
[12] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo". *TAR*, 2020-03-14, Nr. 2020-05466.
[13] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. birželio 10 d. nutarimas Nr. 579 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo" pripažinimo netekusiu galios". *TAR*, 2020-06-11, Nr. 12723.
[14] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimas Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo". *TAR*, 2020-11-05, Nr. 23062.

infekcijos) situaciją, visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje antrą kartą buvo paskelbtas karantinas, kuris buvo atšauktas tik nuo 2021 m. liepos 1 d.[15] Šiuo laikotarpiu įstatymuose ir Vyriausybės nutarimuose įtvirtintas teisinis reguliavimas buvo ne kartą keičiamas, atitinkamai koreguojant ir tas nuostatas, kuriomis sudarytos prielaidos tam tikra apimtimi riboti ir kai kurias Konstitucijoje įtvirtintas žmogaus teises ir laisves.

Pažymėtina, kad Lietuvoje šių kovai su COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimu skirtų priemonių suderinamumą su Lietuvos Respublikos Konstitucija taip pat ne kartą bandyta ginčyti Lietuvos Respublikos Konstituciniame Teisme. Išnagrinėjus tokius prašymus, priimti 5 Konstitucinio Teismo nutarimai, paskutinis iš jų – šių metų spalio 4 d.[16] Todėl nors dalis aktualių Konstitucinio Teismo baigiamųjų aktų jau buvo nagrinėta teisės mokslininkų[17], visų Konstitucinio Teismo baigiamųjų aktų (šiuo metu nebėra likusių neišnagrinėtų su šia problematika susijusių konstitucinės justicijos bylų[18]) analizė dar nebuvo atlikta. Tuo tarpu būtent šie Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai ir juose pateiktas Konstitucijos nuostatų aiškinimas atskleidžia naujausius konstitucinių nuostatų, skirtų užtikrinti žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugą, aiškinimo aspektus. Todėl jų analizė leidžia nustatyti, kaip kito konstitucinėje jurisprudencijoje apibrėžtas tokių konstitucinių vertybių kaip žmogaus ir visuomenės sveikata bei įvairios konstitucinės žmogaus teisės ir laisvės santykis.

Atsižvelgiant į tai, šio straipsnio tikslas yra apibrėžti, koks oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje yra žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, vaidmuo, kaip jis kito (ar nekito) kovos su COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimu kontekste. Šiam tikslui pasiekti straipsnyje, visų pirma, nagrinėjama, su žmogaus ir visuomenės sveikatos užtikrinimu susijusi oficialioji konstitucinė doktrina, suformuluota iki valstybėje dėl koronaviruso infekcijos (COVID-19 ligos) plitimo susidarė ypatinga situacija, dėl kurios kilo grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms. Toliau analizuojama, kaip kito su tuo susijęs Konstitucijos nuostatų aiškinimas, valstybėje susidarius tokiai ypatingai situacijai. Tad straipsnyje sistemiškai nagrinėjama bendroji (taip įvardinama išimtinai šio straipsnio tikslais) oficialioji konstitucinė doktrina, susijusi su žmogaus ir visuomenės sveikatos užtikrinimu, suformuota iki Konstituciniam Teismui sprendžiant dėl kovai su COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimu pasitelktų priemonių konstitucingumo ir ta su minėtos konstitucinės vertybės apsauga susijusi oficialioji konstitucinė doktrina, suformuota vertinant minėtų priemonių konstitucingumą.

## Bendrosios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, susijusios su žmogaus ir visuomenės sveikatos apsauga

Kaip matyti iš Konstitucijos[19] teksto, žmogaus ir visuomenės sveikata viena ar kita forma tiesiogiai įvardinama ne vienoje konstitucinėje nuostatoje. Pavyzdžiui:

[15] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. birželio 28 d. nutarimas Nr. 499 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimo Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pripažinimo netekusiu galios“. *TAR*, 2021-06-28, Nr. 14448.
[16] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. KT83-N9/2023. *TAR*, 2023-10-04, Nr. 19560.
[17] Pavyzdžiui, Jakulevičienė, L., Valutytė, R., Sagatienė, D. (red.) (2022) *Teisė ir COVID-19 pandemija*. Mykolo Romerio universitetas.
[18] Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *Neišnagrinėtų prašymų sąrašas*. Prieiga internetu: https://lrkt.lt/lt/prasymai/neisnagrinetu-prasymu-sarasas/370 (žiūrėta 2023 m. spalio 15 d.).
[19] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Lietuvos aidas*, 1992-11-10, Nr. 220-0.

– pagal Konstitucijos 24 straipsnio 2 dalį be gyventojo sutikimo įeiti į būstą neleidžiama kitaip, kaip tik teismo sprendimu arba įstatymo nustatyta tvarka tada, kai reikia garantuoti, be kita ko, žmogaus sveikatą;

– pagal Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalį laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti, be kita ko, žmogaus sveikatai;

– pagal Konstitucijos 32 straipsnio 2 dalį piliečio teisės laisvai kilnotis ir pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvoje, laisvai išvykti iš Lietuvos gali būti varžomos tik įstatymu ir jei tai būtina, be kita ko, žmonių sveikatai apsaugoti;

– pagal Konstitucijos 36 straipsnio 2 dalį piliečių teisė rinktis be ginklo į taikius susirinkimus gali būti ribojama tik įstatymu ir tik tada, kai reikia apsaugoti, be kita ko, valstybės ar visuomenės saugumą, žmonių sveikatą;

– Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė turėti, be kita ko, saugias ir sveikas darbo sąlygas;

– pagal Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalį valstybė rūpinasi žmonių sveikata ir laiduoja medicinos pagalbą bei paslaugas žmogui susirgus.

Taigi, žmogaus sveikata vienu ar kitu aspektu joje yra tiesiogiai minima konstitucinėse nuostatose. Tačiau tai, žinoma, nereiškia, jog žmogaus ir visuomenės sveikata aktuali tik šiais, tiesiogiai Konstitucijoje įvardintais aspektais: Konstitucija apima ne tik eksplicitines (tiesiogiai joje nurodytas), bet ir implicitines (iš visuminio jos reguliavimo išplaukiančias) nuostatas[20]. Be to, kaip pabrėžiama teisės moksle, tikrasis konstitucinio reguliavimo turinys gali būti atskleistas, kai konstitucinės normos yra analizuojamos konstitucinių principų kontekste[21]. Tuo tarpu Konstitucijos nuostatų (eksplicitinių ir implicitinių) sampratą, vis naujus jos aspektus atskleidžia būtent Konstitucinis Teismas, plėtodamas savo ankstesniuose nutarimuose, kituose aktuose pateiktą Konstitucijos nuostatų sampratą[22].

Nagrinėdami oficialiąją konstitucinę doktriną, pastebėsime, kad joje žmogaus ir visuomenės sveikata, kaip konstitucine vertybe, buvo remtasi įvairiais aspektais.

(i) Žmogaus sveikatos apsaugos svarba, visų pirma, atskleista nagrinėjant *su žmogaus teise į kuo geresnę sveikatą susijusius klausimus*, įskaitant įstatymų leidėjui kylančius su tuo susijusius reikalavimus nustatant atitinkamą teisinį reguliavimą, įtvirtinant teisės į socialinęapsaugą teisinį reguliavimą.

Šiame kontekste žmogaus teisė į kuo geresnę sveikatą susieta su žmogaus gyvybe bei orumu, kurie oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje įvardinami kaip žmogaus vientisumą ir nepaprastą jo esmę išreiškiančios vertybės[23]. Kaip pažymima teisės moksle, žmogaus orumas kartais suprantamas net kaip tam tikras sinonimas kalbant apie žmogaus teises ir laisves, o užtikrinti žmogaus orumą yra Konstitucinio Teismo, užtikrinančio konkrečią žmogaus teisę ar laisvę, pareiga[24].

Konstitucinis Teismas, spręsdamas dėl pareigos mokėti valstybinio socialinio draudimo ir privalomo sveikatos draudimo įmokas konstitucingumo, atskleidė tokį žmogaus teisės į kuo geresnę sveikatą santykį su žmogaus gyvybe ir jo orumu: žmogaus orumas, teisė į gyvybę ir teisė į kuo geresnę sveikatą yra taip glaudžiai susiję, kad, iš vienos pusės, neužtikrinus deramos

[20] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. vasario 27 d. sprendimas. *TAR*, 2014-02-28, Nr. 2336.
[21] Sinkevičius, V. (2005) 'Konstitucijos interpretavimo principai ir ribos', *Jurisprudencija*, 67(59), p15.
[22] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006-03-31, Nr. 36-1292.
[23] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1998-12-11, Nr. 109-3004.
[24] Taminskas, A., Mesonis, G. (2014) 'Žmogaus orumas: konstitucinės refleksijos', *Jurisprudencija*, 21(4), p970.

sveikatos apsaugos, žmogaus teisės į gyvybę ir jo orumo apsauga taip pat nebūtų visavertė, o iš kitos pusės, teisė į gyvybės išsaugojimą ir gelbėjimą, kai jai kyla pavojus, yra neatsiejama, pamatinė prigimtinės žmogaus teisės į kuo geresnę sveikatą dalis[25]. Taigi, oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje žmogaus teisę į kuo geresnę sveikatą susiejus su jo teisėmis į gyvybę ir orumo apsaugą, žmogaus sveikatos apsaugai atitinkamai suteikta tokia apsauga, kuri būtina šioms vertybėms užtikrinti.

(ii) Žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, apsauga tiesiogiai siejama ir su jau minėta Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies lemiama *valstybės funkcija rūpintis žmonių sveikata*. Konstitucinis Teismas ne kartą yra nagrinėjęs konstitucinės justicijos bylas, kuriose buvo keliamas būtent šios konstitucinės nuostatos aiškinimo klausimas, ir yra suformulavęs plačią su tuo susijusią oficialiąją konstitucinę doktriną.

Visgi Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies reikalavimas valstybei rūpintis žmonių sveikata ir laiduoti medicinos pagalbą bei paslaugas žmogui susirgus, pirmiausia, ir, žinoma, daugiausia siejamas būtent su pareiga užtikrinti atitinkamą medicinos pagalbą asmeniui. Šiame kontekste rūpinimasis žmonių sveikata ir medicinos pagalbos bei paslaugų žmogui susirgus laidavimas vertinti kaip valstybės funkcija, ją siejant ir su sveikatinimo veiklos valdymu ir priežiūra bei pabrėžiant valstybės pareigą užtikrinti tinkamą šios funkcijos finansavimą iš valstybės biudžeto[26]. Tačiau kartu pabrėžta, kad valstybė turi pareigą saugoti asmenis nuo grėsmių sveikatai – sumažinti sveikatai keliamą pavojų, o tam tikrais atvejais, kai tai įmanoma, užkirsti jam kelią[27].

(iii) Ryškiausiai žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, apsaugai tenkantis vaidmuo atsispindi nagrinėjant tą konstitucinės jurisprudencijos dalį, kurioje sprendžiama santykio tarp šios ir kitų konstitucinių vertybių problematika. Iš tikrųjų nors visos Konstitucijos nuostatos sudaro darnią sistemą, o tarp Konstitucijoje įtvirtintų vertybių yra pusiausvyra[28], teisiškai reguliuojant visuomeninius santykius ne visada pavyksta ją tinkamai atspindėti. Todėl oficialioje konstitucinėje doktrinoje atskleidžiant įvairių konstitucinių nuostatų turinį, jų tarpusavio sąsajas, kartu atskleidžiama ir minėta pusiausvyra. Taip sprendžiant teisėkūros kontekste pasitaikančius „konfliktus“ tarp konstitucinių vertybių kartu sudaromos prielaidos užtikrinti visuomenės ir teisinės sistemos sugyvenimą, jų vienovę[29]. Iš tiesų sprendžiant tokias „konstitucinių vertybių sandūros situacijas“ atspindimas vertybinis požiūris į konstitucinį reguliavimą[30].

Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje ne kartą sprendė pusiausvyros tarp žmogaus ir visuomenės sveikatos ir kitų konstitucinių vertybių problematiką. Galima teigti, kad šiame kontekste oficialioji doktrina daugiausia išplėtota *derinant žmogaus ir visuomenės sveikatą bei ūkinės veiklos laisvę* tiek, kiek tai susiję su jų lemiamais reikalavimais įstatymų leidėjui.

Konstitucinėje jurisprudencijoje ne kartą konstatuota, kad Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies nuostata, jog valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos

[25] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2013-05-21, Nr. 52-2604.
[26] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2002-01-18, Nr. 5-186.
[27] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2009-09-05, Nr. 106-4434.
[28] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006-05-11, Nr. 51-1894.
[29] Zucca L.(2007). *Constitutional Dilemmas. Conflicts of Fundamental Legal Rights in Europe and the USA*. Oxford: Oxford University Press, psl. ix
[30] Beliūnienė, L. (2008) ‘Konstitucinių vertybių pusiausvyra ir jos pagrindimas konstitucinėje jurisprudencijoje‘, *Konstitucinė jurisprudencija*, Nr. 2(10): 134–157, p146.

gerovei, aiškintina, be kita ko, kartu su Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalimi, kurioje nustatyta, kad valstybė rūpinasi žmonių sveikata[31]. Šiame kontekste atskleisdamas minėtos Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies nuostatos turinį, Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad Konstitucijoje yra įtvirtinta valstybės priedermė siekti bendros tautos gerovės, taip pat valstybės pareiga siekiant bendros tautos gerovės reguliuoti ūkinę veiklą šalyje. Šiame kontekste tautos gerovė neturi būti suvokiama vien materialine (ar finansine) prasme, taip pat, kaip pabrėžė Konstitucinis Teismas, „kažin ar būtų teisinga ir dora siekti materialinės gerovės žmonių sveikatai kenkiančiu būdu“[32]. Vadinasi, konstitucinėje jurisprudencijoje ūkinės veiklos reguliavimas siejamas, be kita ko, su žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos imperatyvais.

Dar daugiau, žmogaus ir visuomenės sveikata įvardinama kaip viena svarbiausių visuomenės vertybių, žmonių sveikatos apsauga – konstituciškai svarbus tikslas, viešasis interesas, o rūpinimasis žmonių sveikata – valstybės funkcija. Todėl, kaip konstatavo Konstitucinis Teismas, toks ūkinės veiklos ribojimas, kuriuo siekiama apsaugoti žmonių sveikatą, yra traktuotinas kaip skirtas bendrai tautos gerovei užtikrinti ir, jeigu yra paisoma iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, savaime nėra laikytinas pažeidžiančiu Konstituciją[33]. Kitaip tariant, taip oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje iš esmės konstatuotas žmogaus ir visuomenės apsaugos prioritetas prieš ūkinės veiklos laisvę tais atvejais, kai ūkinė veikla įgyvendinama taip, jog ji turi būti ribojama, siekiant rūpintis žmonių sveikata; toks ribojimas laikomas nustatytu siekiant bendros tautos gerovės.

Vadinasi, žmogaus ir visuomenės sveikata – konstitucinė vertybė, kurios apsauga yra viešasis interesas, o jos įgyvendinimas prisideda prie bendros tautos gerovės. Todėl tais atvejais, kai šiuo tikslu turi būti ribojama ūkinės veiklos laisvė, jeigu toks ribojimas atliktas laikantis iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, jis savaime negali būti laikomas neatitinkančiu Konstitucijos. Šiame kontekste svarbu tai, kad pagal Konstituciją žmogaus konstitucinių teisių ir laisvių įgyvendinimą galima riboti, jeigu laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; apribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo[34].

Konstitucinis Teismas savo ankstesnėje jurisprudencijoje taip pat atskleidė *žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos imperatyvo bei Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos žmogaus teisės turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas santykį*.

Oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje teisė į tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas aiškinama kaip reiškianti, kad kiekvienas darbuotojas turi teisę į tokias darbo sąlygas (įskaitant darbo aplinką, darbo pobūdį, darbo ir poilsio laiką, darbo priemones ir kt.), kurios nedarytų neigiamo poveikio jo gyvybei, sveikatai, atitiktų saugumo ir higienos reikalavimus[35]. Kartu ši konstitucinė teisė lemia darbdavio pareigą užtikrinti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas[36], bei valstybės pareigą (kylančią, be kita ko, iš Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies

[31] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutarimas. *TAR*, 2014-05-12, Nr. 5321.
[32] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2005-05-19, Nr. 63-2235.
[33] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2005-10-01, Nr. 117-4239.
[34] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. kovo 1 d. nutarimas. *TAR*, 2019-03-01, Nr. 3464.
[35] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2002-04-12, Nr. 39-1441.
[36] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2013-05-15, Nr. 50-2502.

nuostatos „valstybė rūpinasi žmonių sveikata“) nustatyti teisinį reguliavimą, pagal kurį būtų sudarytos teisinės prielaidos įgyvendinti šią teisę[37].

Taigi, žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos užtikrinimas neatsiejamas ir nuo iš Konstitucijos kylančio reikalavimo dirbantiems asmenims užtikrinti tokias jų darbo sąlygas, kurios, be kita ko, nedarytų neigiamo poveikio jų sveikatai.

Žinoma, oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, vaidmuo atskleistas ne tik nurodytaisiais, bet ir kitais aspektais (pavyzdžiui, atskleidžiant jos santykį su informacijos laisve[38]). Šiuo atveju pasirinkta aptarti tik tuos su šia konstitucine vertybe susijusius oficialiosios konstitucinės doktrinos aspektus, kurie ryškiausiai atspindėti ankstesnėje konstitucinėje jurisprudencijoje ir kurie reikšmingiausi nagrinėjant aktualios oficialiosios konstitucinės doktrinos pokyčius valstybėje susidarius žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje nulemtai ypatingai situacijai, dėl kurios kilo grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms.

Apibendrinant galima teigti, kad žmogaus ir visuomenės sveikata, kaip konstitucinė vertybė, užėmė reikšmingą vietą konstitucinėje jurisprudencijoje. Oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje apibrėžiant šios ir kitų konstitucinių vertybių santykį, neretai pirmenybė buvo teikiama būtent pastarajai (žinoma, tik jeigu laikytasi kitų konstitucinių reikalavimų). Ypatingą žmogaus ir visuomenės sveikatos vaidmenį atspindi ir tai, kad jos užtikrinimas reflektuoja bendros tautos gerovės siekio įgyvendinimą.

## Žmogaus ir visuomenės sveikatos vaidmuo naujausioje konstitucinėje jurisprudencijoje

Minėtos paskutiniais metais susiklosčiusios aplinkybės (valstybėje susidariusi žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje nulemta ypatinga situacija, dėl kurios kilo grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms) neišvengiamai lėmė tai, kad su žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, apsauga susiję klausimai užima ypatingą vietą naujausioje konstitucinėje jurisprudencijoje. Žinoma, tai nereiškia, kad Konstitucinis Teismas nenagrinėjo ir neatskleidė iš Konstitucijos kylančių reikalavimų susijusių su kitais žmonių sveikatos apsaugos, kaip konstituciškai svarbaus tikslo, įgyvendinimo aspektais (pavyzdžiui, nagrinėdamas klausimus dėl kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo tvarkos nustatymo konstitucingumo[39]). Visgi būtent nagrinėjant kovai su COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimu susijusių priemonių suderinamumą su Konstitucija (kitais aukštesnės galios teisės aktais) buvo ryškiausiai atskleistas žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, vaidmuo.

Nagrinėdami šiame kontekste aktualius Konstitucinio Teismo baigiamuosius aktus, pamatysime, jog plėtodamas Konstitucijos aiškinimą ir atskleisdamas naujus žmogaus ir visuomenės sveikatos vaidmens aspektus, Konstitucinis Teismas, visų pirma, rėmėsi pirmajame šio straipsnio skyriuje aptartomis (visomis ar dalimi jų) bendrosios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, susijusiomis su žmogaus ir visuomenės sveikatos apsauga. Būtent remiantis jomis oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje atskleisti nauji su žmogaus ir visuomenės sveikatos apsauga susiję aspektai.

[37] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2009-12-15, Nr. 148-6632.
[38] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2005-10-01, Nr. 117-4239.
[39] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. spalio 15 d. nutarimas. *TAR*, 2023-01-02, Nr. 1.

Galima išskirti toliau nurodytas pagrindines sritis, kuriose Konstitucinis Teismas, nagrinėdamas kovai su COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimu susijusių priemonių konstitucingumą, vystė oficialiąją konstitucinė doktriną.

1. *Žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos santykis su konstitucine teise į tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas aspektai, su teise laisvai pasirinkti darbą*[40].

Konstitucinis Teismas 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą konstitucinę žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą aiškino kartu su šioje dalyje įtvirtinta kiekvieno žmogaus teise turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas. Šiame kontekste konstituciniai įstatymų leidėjo įgaliojimai nustatyti teisės laisvai pasirinkti darbą įgyvendinimo sąlygas (jos turi būti nustatytos atsižvelgiant į darbo pobūdį) aiškinti kaip tokie, kurie apima jo pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų sudarytos teisinės prielaidos įgyvendinti ir Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą žmogaus konstitucinę teisę į tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas. Taigi, Konstitucinis Teismas iš esmės susiejo įstatymų leidėjo įgaliojimus reguliuoti darbo teisinius santykius su jo pareiga juos reguliuoti taip, kad būtų galimybė įgyvendinti dirbančio asmens teisę į tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas.

Ši jo pareiga, kaip nurodė Konstitucinis Teismas, galėtų būti įgyvendinama ir nustatant, kad tose darbovietėse, kuriose nustatytas staigus užkrečiamosios ligos išplitimas, būtų taikomos tam tikros teisės laisvai pasirinkti darbą įgyvendinimo sąlygos, susijusios su žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo valdymu (kontrole). Kaip viena iš tokių priemonių, pasak Konstitucinio Teismo, galėtų būti reikalavimas įgyvendinti priemones (tiek bendro pobūdžio, tiek specialias), kurių privaloma imtis siekiant suvaldyti užkrečiamosios ligos staigų plitimą ir sumažinti riziką kitiems asmenims (įskaitant darbuotojus) užsikrėsti plintančia liga. Tiesa, tokios teisės laisvai pasirinkti darbą įgyvendinimo sąlygos gali būti taikomos tik tuo atveju, jeigu paisoma iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, tik dėl to, kad žmonių sveikatos apsauga yra konstituciškai svarbus tikslas, viešasis interesas, ir tik siekiant užkirsti kelią žmonių užkrečiamųjų ligų plitimui visuomenėje, taip pat suvaldyti šių ligų plitimą, dėl kurio valstybėje susidaro ypatinga situacija, kelianti grėsmę daugelio žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms.

Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas, be kita ko, į tokį šiomis ypatingomis aplinkybėmis Konstitucijos lemiamą žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos santykį su konstitucine teise į tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, taip pat jos santykį su teise laisvai pasirinkti darbą, 2022 m. birželio 21 d. nutarime neprieštaraujančiu Konstitucijai pripažino tą teisinį reguliavimą, kuriuo Nacionaliniam visuomenės sveikatos centrui suteikta teisė paskirti darbuotojams privalomas žmonių užkrečiamųjų ligų kontrolės priemones. Atsižvelgdamas, be kita ko, į nurodytas oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, Konstitucinis Teismas 2022 m. spalio 12 d. nutarime[41] konstatavo ir teisinio reguliavimo, kuriuo Vyriausybei pavesta nustatyti sritis, kuriose pasitikrinusiems dėl užkrečiamosios ligos darbuotojams leidžiama dirbti, ir kuriuo sudarytos prielaidos nušalinti nuo darbo nepasitikrinusius darbuotojus, suderinamumą su Konstitucija.

2. *Žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos santykis su Konstitucijos 32 straipsnyje laiduojama kilnojimosi laisve, teise pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvoje, teise laisvai išvykti iš Lietuvos*[42].

[40] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. KT79-N8/2022. *TAR*, 2022-06-21, Nr. 13291.
[41] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. KT128-N12/2022. *TAR*, 2022-10-12, Nr. 20749.
[42] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. gegužės 31 d. nutarimas Nr. KT49-A-N5/2023. *TAR*, 2023-05-31, Nr. 10698.

Konstitucinis Teismas žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje nulemtos valstybėje susidariusios ypatingos situacijos, dėl kurios kyla grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kontekste atskleidė ir iš Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies kylančios pareigos saugoti asmenis nuo grėsmių sveikatai turinį. Atskleisdamas šią pareigą įgyvendinančio įstatymų leidėjo įgaliojimų ribas, Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad jis gali nustatyti asmens teisę spręsti, kurioje Lietuvos Respublikos teritorijos vietoje jam būti, kada šią vietą palikti ir persikelti į kitą vietą, teisę laisvai spręsti, kurią nuolatinę ar laikiną gyvenamąją vietą pasirinkti, taip pat apsispręsti, ar likti Lietuvoje, ar iš jos išvykti, ir teisę pasirinkti išvykimo laiką ribojančias priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią žmonių užkrečiamųjų ligų plitimui visuomenėje, taip pat suvaldyti šių ligų plitimą.

Taigi, kaip matyti iš nurodytų oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatų, Konstitucinis Teismas, apibrėždamas žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos santykį su konstitucine kilnojimosi laisve, teise pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvoje, teise laisvai išvykti iš Lietuvos, pirmenybę iš esmės teikė žmonių sveikatos apsaugos imperatyvui. Žinoma, tiek šiuo, tiek kitais atvejais, nustatydamas santykius tarp konstitucinių vertybių, Konstitucinis Teismas pabrėžė būtinybę laikytis, be kita ko, iš Konstitucijos kylančių konstitucinių žmogaus teisių ribojimo sąlygų.

Paminėtina, kad Konstitucinis Teismas 2023 m. gegužės 31 d. nutarime neprieštaravusiu Konstitucijai pripažino teisinį reguliavimą, kuriuo buvo ribojamas asmenų artimų kontaktų skaičiaus uždarose erdvėse paskelbus karantiną. Tiesa, tai Konstitucinis Teismas konstatavo, padaręs išvadą, jog ginčijamas teisinis reguliavimas ir atitinkamos Konstitucijos 32 straipsnio nuostatos reguliuoja skirtingus santykius, t. y. tiesiogiai nesiremdamas nurodytomis naujai suformuluotomis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis.

3. *Žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos santykis su Konstitucijos 46 straipsnio laiduojama ūkinės veiklos laisve, su tuo susiję įgaliojimai nustatyti žmogaus teises ir laisves ribojančias priemones*[43].

Konstitucinis Teismas, atskleisdamas šių vertybių santykį tuo atveju, kai dėl žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje valstybėje susidarė ypatinga situacija, dėl kurios kyla grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms, nurodė, jog įstatymų leidėjas gali nustatyti tokius ūkinės veiklos ribojimus ar draudimus, skirtus užkirsti kelią žmonių užkrečiamųjų ligų plitimui visuomenėje ar šių ligų plitimui suvaldyti, kuriais siekiama konstituciškai svarbaus tikslo – apsaugoti žmonių sveikatą ir gyvybę. Tiesa, net ir tokiu atveju nustatyti ūkinės veiklos ribojimai ir draudimai turi būti proporcingi siekiamam minėtam konstituciškai svarbiam tikslui – apsaugoti žmonių sveikatą ir gyvybę, užtikrinti kitus gyvybiškai svarbius visuomenės interesus, kitas konstitucines vertybes.

Atsižvelgiant į šias oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, galima manyti, kad Konstitucinis Teismas šios ypatingos situacijos kontekste pirmenybę teikia (ir teiktų) žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugai; ūkinės veiklos laisvė tokiu atveju gali būti ribojama, tačiau tik laikantis proporcingumo principo.

Kartu Konstitucinis Teismas apibrėžė iš Konstitucijos kylančius reikalavimus dėl užkrečiamosios ligos plitimo visuomenėje nustatant ūkinę veiklą ribojančias priemones ar draudimus. Juos apibendrinti galima būtų taip:

– gali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį įstatymų leidėjo įstatyme įtvirtintos žmonių užkrečiamosioms ligoms suvaldyti skirtos priemonės gali būti detalizuojamos poįstatyminiuose teisės aktuose (nustatant ir konkrečių pasirinktų priemonių

[43] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. KT8-N1/2023. *TAR*, 2023-01-24, Nr. 1176.

taikymo mastą bei trukmę); tai įmanoma tik tokiu atveju, kai, siekiant užtikrinti viešąjį sveikatos apsaugos interesą, būtina priimti skubius ir veiksmingus sprendimus;

– toks teisinis reguliavimas gali būti nustatytas įsitikinus, jog valstybėje susidariusi minėta ypatinga situacija yra tokia sunki, kad dėl jos būtina kuo skubiau imtis atitinkamų, be kita ko, ūkinės veiklos laisvę ribojančių priemonių; jis taip pat gali būti nustatytais atvejais, kai yra pagrindo manyti (atsižvelgiant į tuo metu turimą specialią informaciją), kad tokia situacija yra neišvengiama ir kad, laiku nesiėmus veiksmingų priemonių, bus padaryta nepataisoma žala Konstitucijoje įtvirtintoms vertybėms, be kita ko, žmonių sveikatai ir gyvybei;

– tokiu atveju turi būti nustatytos tokios žmogaus teises ir laisves ribojančios priemonės, kad būtų išvengta minėtos žalos ir kad būtų užtikrintas deramas valstybės konstitucinės funkcijos rūpintis žmonių sveikata vykdymas ir tinkamas žmogaus teisės į kuo geresnę sveikatą ir teisės į sveikatos priežiūrą įgyvendinimas;

– tokios žmogaus teises ir laisves ribojančios priemonės, be kita ko, ūkinės veiklos srityje, gali būti taikomos tik laikinai (tol, kol valstybėje yra susidariusi tam tikra ypatinga situacija arba kol, atsižvelgiant į tuo metu turimą specialią informaciją, yra pagrindo manyti, kad tokia situacija yra neišvengiama), o tokių priemonių nustatymas ir taikymas turi būti grindžiamas aplinkybėmis, liudijančiomis grėsmę daugelio žmonių sveikatai ir gyvybei (pavyzdžiui, užkrečiamosios ligos plitimo visuomenėje greičiu ir mastu, sveikatos priežiūros įstaigoms tenkančiu krūviu (įskaitant hospitalizuotų asmenų skaičių), būtinųjų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumu);

– Vyriausybė, įstatymų leidėjo pavedimu įstatyme nustatytais atvejais ir sąlygomis detalizavusi ūkinės veiklos ribojimus (pavyzdžiui, nustačiusi konkrečias tam tikru laikotarpiu taikomas ūkinę veiklą ribojančias priemones, kuriomis siekiama apsaugoti žmonių sveikatą), privalo nuolat peržiūrėti specifines ūkinę veiklą ribojančias priemones, nustatytas dėl žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje kilus grėsmei žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms, ir iš naujo įvertinti, ar jas taikyti siekiant išvengti grėsmės žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms vis dar yra būtina.

Taigi dėl žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje valstybėje susidariusi ypatinga situacija, dėl kurios kyla grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms, lemia ir teisinio reguliavimo, nustatančio ūkinę veiklą ribojančias priemones ar draudimus, specifiką, kuri galėtų būti apibrėžiama taip: (i) poįstatyminiais teisės aktais gali būti detalizuojamos įstatymų leidėjo nustatytos priemonės; (ii) jos gali būti detalizuojamos ne tik tada, kai jau yra susiklosčiusi atitinkama ypatinga situacija, bet ir tada, kai yra pagrindo manyti, kad tokia situacija yra neišvengiama ir dėl to, gali kilti žala konstitucinėms vertybėms; (iii) tokiu atveju privalo būti nustatytos priemonės, kurios padėtų išvengti tokios žalos ir sudarytų prielaidas pasiekti konstituciškai svarbių tikslų (be kita ko, rūpintis žmonių sveikata ir užtikrinti tinkamas žmogaus teisės į kuo geresnę sveikatą, teisę į sveikatos priežiūrą); (iv) toks teisinis reguliavimas gali būti nustatytas tik laikinai, o atitinkamos priemonės gali būti nustatytos ir taikomos tik jeigu egzistuoja grėsmė daugelio žmonių sveikatai ir gyvybei; (v) taip nustatytos specifinės ūkinę veiklą ribojančios priemonės Vyriausybės turi būti nuolat peržiūrimos (įvertinant, ar vis dar būtina taikyti tokias priemones, siekiant išvengti grėsmės žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms).

Šiame kontekste svarbu tai, kad nurodytosiomis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis naujai buvo atskleistas tam tikras Vyriausybės įgaliojimų aspektas – galimybė nustatyti žmogaus teises ir laisves ribojančių priemonių įgyvendinimo reikalavimus dėl žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje valstybėje susidarius ypatingai situacija, dėl kurios kyla grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms. Ši oficialiosios konstitucinės doktrinos raida atspindi kokybiškai naują aspektą, susijusį su žmogaus ir

visuomenės teisės į sveikatos apsaugą užtikinimu, su žmogaus ir visuomenės teisės į sveikatą santykiu su kitomis konstitucinėmis vertybėmis.

Konstitucinis Teismas, vadovaudamasis šiomis ir kitomis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, 2023 m. sausio 24 d. nutarimu neprieštaraujančiu Konstitucijai ir atitinkamoms įstatymo nuostatoms pripažino tą teisinį reguliavimą, kuriuo karantino laikotarpiu buvo uždraustos tam tikros grožio ir odontologijos paslaugos.

4. *Žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos santykis su Konstitucijos 20 straipsnio 1 dalyje garantuojamu asmens laisve, 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu asmens neliečiamumu, 22 straipsnyje įtvirtintu asmens privataus gyvenimo neliečiamumu, su tuo susiję įgaliojimai nustatyti žmogaus teises ir laisves ribojančias priemones*[44].

Konstitucinis Teismas, atskleisdamas tokių vertybių santykį, pažymėjo, kad valstybėje susidarius ypatingai situacijai, kuri nulemta žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje ir dėl kurios kyla grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, laikinai gali būti apribota ne tik ūkinės veiklos laisvė, bet ir kitos asmens teisės ir laisvės, įskaitant Konstitucijos 20 straipsnio 1 dalyje garantuojamą asmens laisvę, 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą asmens neliečiamumą ar 22 straipsnyje įtvirtintą asmens privataus gyvenimo neliečiamumą. Tačiau tai įmanoma tik tais atvejais, kai yra pagrindo manyti (vadovaujantis tuo metu turima specialia informacija), kad laiku nesiėmus veiksmingų priemonių bus padaryta nepataisoma žala Konstitucijoje įtvirtintoms vertybėms (be kita ko, žmonių sveikatai ir gyvybei), siekiant įgyvendinti iš Konstitucijos kylančią pareigą saugoti asmenis nuo grėsmių sveikatai ir atsižvelgus į ligos plitimo dinamiką (įskaitant naujų pavojingesnių ir labiau užkrečiamų ligos atmainų atsiradimą). Tiesa, net ir tokiu atveju turi būti laikomasi iš Konstitucijos kylančių reikalavimų.

Atsižvelgiant į šias oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, galima manyti, kad Konstitucinis Teismas šios ypatingos situacijos kontekste pirmenybę teikia (ir teiktų) žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugai: Konstitucijos 20 straipsnio 1 dalyje garantuojama asmens laisvė, 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas asmens neliečiamumas ar 22 straipsnyje įtvirtintas asmens privataus gyvenimo neliečiamumas gali būti ribojami, tačiau tik laikantis nustatytų reikalavimų.

Šiame kontekste Konstitucinis Teismas apibrėžė tuos atvejus, kai dėl žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje valstybėje susidarė ypatinga situacija, dėl kurios kyla grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms, iš Konstitucijos kylančius papildomus reikalavimus dėl užkrečiamosios ligos plitimo visuomenėje nustatant asmens teises ir laisves, įskaitant Konstitucijos 20 straipsnio 1 dalyje garantuojamą asmens laisvę, 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą asmens neliečiamumą ar 22 straipsnyje įtvirtintą asmens privataus gyvenimo neliečiamumą ribojančias priemones ar draudimus. Juos apibendrinti galima būtų taip:

– žmonių užkrečiamųjų ligų plitimui visuomenėje skirtos suvaldyti priemonės, kuriomis, siekiant apsaugoti asmenis nuo grėsmių sveikatai, apribojamos kai kurios žmogaus teisės ir laisvės, negali būti tokios, kurias taikant net ir laikinai asmuo negalėtų patenkinti gyvybiškai būtinų poreikių (pavyzdžiui, įsigyti maisto, vaistų, gauti būtinųjų asmens sveikatos priežiūros paslaugų ir kt.);

– tokios priemonės gali būti taikomos tik laikinai, t. y. tol, kol yra pagrindo manyti (atsižvelgiant į tuo metu turimą specialią informaciją), kad netaikant minėtų apribojimų bus padaryta nepataisoma žala Konstitucijoje įtvirtintoms vertybėms, be kita ko, žmonių sveikatai ir gyvybei, arba kol išnyksta tokių priemonių taikymą nulėmusios aplinkybės, liudijančios

[44] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. KT83-N9/2023. *TAR*, 2023-10-04, Nr. 19560.

grėsmę daugelio žmonių sveikatai ir gyvybei (pavyzdžiui, užkrečiamosios ligos plitimo visuomenėje greitis ir mastas, naujų viruso atmainų atsiradimas, sveikatos priežiūros įstaigoms tenkantis krūvis (be kita ko, hospitalizuotų asmenų skaičius), būtinųjų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas);

– toks teisinis reguliavimas, kuriuo, siekiant užkirsti kelią žmonių užkrečiamųjų ligų plitimui visuomenėje, taip pat suvaldyti šių ligų plitimą, nustatomos asmens teises ir laisves ribojančios priemonės, privalo būti nuolat peržiūrimas ir iš naujo įvertinama būtinybė jį taikyti ir toliau.

Taigi, atsižvelgiant į nurodytas oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, dėl žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje valstybėje susidariusi ypatinga situacija, dėl kurios kyla grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms, lemia ir teisinio reguliavimo, nustatančio minėtas asmens teises ir laisves ribojančias priemones ar draudimus, specifiką. Ji galėtų būti apibrėžiama taip: (i) ribojimais negali būti sudaryta galimybė riboti asmens gyvybiškai būtinų poreikių patenkinimo; (ii) tokie ribojimai gali būti taikomi tik laikinai – tol, kol yra pagrindo manyti, kad, priešingu atveju, bus padaryta nepataisoma žala konstitucinėms vertybės (įskaitant žmonių sveikatą ir gyvybę), arba kol išnyksta tokių priemonių taikymą nulėmusios atitinkamos aplinkybės; (iii) ribojimus nustatantis teisinis reguliavimas turi būti nuolat peržiūrimas ir iš naujo įvertinama jo taikymo tolesnė būtinybė.

Šiame kontekste svarbu tai, kad nurodytosiomis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis buvo atskleistos sąlygos, kuriomis susidarius minėtai ypatingai situacijai, gali būti ribojamos ir Konstitucijos 20 straipsnio 1 dalyje, 21 straipsnio 1 dalyje, 22 straipsnyje įtvirtintos teisės ir laisvės. Ši oficialiosios konstitucinės doktrinos raida atspindi kokybiškai naują aspektą, susijusį su žmogaus ir visuomenės teisės į sveikatos apsaugą užtikinimu, su žmogaus ir visuomenės teisės į sveikatą santykiu su kitomis konstitucinėmis vertybėmis.

Konstitucinis Teismas, vadovaudamasis šiomis ir kitomis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, 2023 m. spalio 4 d. nutarimu neprieštaravusiu Konstitucijai ir atitinkamoms įstatymo nuostatoms pripažino tą teisinį reguliavimą, kuriuo buvo nustatyta galimybė teikti kontaktiniu būdu tam tikras paslaugas tik vadinamąjį „galimybių pasą“ turėjusiems asmenims, t. y. tiems asmenims, kurie buvo nustatyta tvarka pasiskiepiję atitinkama vakcina, buvo persirgęs COVID-19 liga (koronaviruso infekcija) arba buvo atlikę nurodytą COVID-19 tyrimą ir gavę neigiamą rezultatą.

Taigi, kaip matyti iš nurodytų oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatų, valstybėje susidariusi ypatinga situacija, kuri nulemta žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje ir dėl kurios kilo grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, lėmė ir oficialiosios konstitucinės doktrinos raidą. Šių pakitimų analizė leidžia teigti, kad minėtos ypatingos situacijos nulemti Konstitucijos nuostatų aiškinimo pakeitimai neatsiejamai susiję su žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, ypatingu vaidmeniu: laikantis Konstitucijos lemiamų reikalavimų šiame kontekste visais atvejais, visų pirma, siekiama užtikrinti žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugą (ir nuo jos neatsiejamą žmogaus teisę į gyvybę, taip pat kitas konstitucines vertybes). Atsižvelgiant į tai, konstitucinėje jurisprudencijoje užtikrinant skirtingų konstitucinių vertybių pusiausvyrą pirmenybė šiame kontekste teikiama žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, apsaugai.

## Išvados

Konstitucinėje jurisprudencijoje atskleistų žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, apsaugos lemiamų reikalavimų analizė sudaro prielaidas daryti toliau

nurodytas išvadas.

1. Žmogaus ir visuomenės sveikata konstitucinėje jurisprudencijoje buvo ir yra įvardinama kaip viena svarbiausių konstitucinių vertybių. Žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip konstitucinės vertybės, vaidmuo konstitucinėje jurisprudencijoje visada buvo reikšmingas, nes jos apsaugos užtikrinimas reflektuoja bendros tautos gerovės siekio įgyvendinimą. Jis atsispindi ir apibrėžiant šios konstitucinės vertybės santykį su kitomis konstitucinėmis vertybėmis.

2. Valstybėje susidariusi žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje nulemta ypatinga situacija, dėl kurios kilo grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms, lėmė ir atitinkamos oficialiosios konstitucinės doktrinos raidą. Ypatingai šiame kontekste buvo vystoma su žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos užtikrinimu susijusių Konstitucijos nuostatų samprata.

Nors žmogaus ir visuomenės sveikata, kaip konstitucinė vertybė, ir iki tol užėmė reikšmingą vietą konstitucinėje jurisprudencijoje, valstybėje susidarius ypatingai situacijai, žmogaus ir visuomenės sveikatos, kaip vienos iš su žmogiškuoju orumu neatsiejamai susijusių konstitucinių vertybių, vaidmuo dar išaugo. Aktualios konstitucinės jurisprudencijos analizė leidžia teigti, kad šios valstybėje susidariusios ypatingos situacijos kontekste kalbant apie konstitucines žmogaus teises ir laisves pirmenybė teikiama būtent žmogaus ir visuomenės sveikatai bei jų apsaugai.

3. Valstybėje susidariusi žmonių užkrečiamųjų ligų plitimo visuomenėje nulemta ypatinga situacija, dėl kurios kilo grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, kitoms konstitucinėms vertybėms, ir siekis užtikrinti žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugą lėmė ir oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje naujai atskleistus Vyriausybės įgaliojimų aspektus – jos įgaliojimus nustatyti žmogaus teises ir laisves ribojančių priemonių įgyvendinimo reikalavimus. Ši ir su ja susijusi žmogaus ir visuomenės sveikatos apsaugos būtinybės nulemta oficialiosios konstitucinės doktrinos raida lėmė, be kita ko, tai, kad konstitucinėje jurisprudencijoje buvo pateisinti šiuo laikotarpiu nustatyti žmogaus teisių ribojimai ir draudimai.

## Literatūra

1. Beliūnienė, L. (2008) ‘Konstitucinių vertybių pusiausvyra ir jos pagrindimas konstitucinėje jurisprudencijoje‘, *Konstitucinė jurisprudencija*, Nr. 2(10), p134–157.
2. Bennett, B., Freckelton, I., Wolf, G. (2023) *Covid-19 Law & Regulation. Rights, Freedoms, and Obligations in a Pandemic*. Oxford University Press.
3. Birmontienė, T., Miliuvienė, J. (2022) ‘Konstitucinės jurisprudencijos iššūkiai vertinant pandemijai suvaldyti skirtas priemones‘ *in Teisė ir COVID-19 pandemija*. Mykolo Romerio universitetas, p27–64.
4. Europos komisija „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisija). *Konstitucinės jurisprudencijos elektroninis biuletenis. Specialus bylų, susijusių su Covid-19, rinkinys*. Prieiga internetu: https://venice.coe.int/files/Bulletin/COVID-19-e.htm (žiūrėta 2023 spalio 15 d.).
5. Europos Parlamento vidaus politikos generalinis direktoratas. *Ataskaita apie COVID-19 priemonių poveikį pagrindinėms teisėms ir demokratijai,* 2022.
6. Grogan, J., Beqiraj, J. (2022) ‘The Rule of Law as the Perimeter of Legitimacy for Covid-19 Responses’, *Routledge Handbook of Law and the COVID-19 Pandemic* (ed. Grogan, J., Donald, A.), Routledge, p201–213.

7. Hidalgo, G. P., De Londras, F., Lock, D. (2022) ‘Parliament, the Pandemic, and Constitutional Principle in the United Kingdom: A Study of the Coronavirus Act 2020”, *The Modern Law Review*, 85(6).
8. Jakulevičienė, L., Valutytė, R., Sagatienė, D. (red.) (2022) *Teisė ir COVID-19 pandemija*. Mykolo Romerio universitetas.
9. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2009-12-31, Nr. 159-7207.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Lietuvos aidas*, 1992-11-10, Nr. 220-0.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 1998-12-11, Nr. 109-3004.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2002-01-18, Nr. 5-186.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2002-04-12, Nr. 39-1441.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2005-05-19, Nr. 63-2235.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2005-10-01, Nr. 117-4239.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006-03-31, Nr. 36-1292.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006-05-11, Nr. 51-1894.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2009-09-05, Nr. 106-4434.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2009-12-15, Nr. 148-6632.
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2013-05-15, Nr. 50-2502.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2013-05-21, Nr. 52-2604.
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. vasario 27 d. sprendimas. *TAR*, 2014-02-28, Nr. 2336.
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. kovo 1 d. nutarimas. *TAR*, 2019-03-01, Nr. 3464.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. spalio 15 d. nutarimas. *TAR*, 2023-01-02, Nr. 1.
25. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. KT79-N8/2022. *TAR*, 2022-06-21, Nr. 13291.
26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. KT128-N12/2022. *TAR*, 2022-10-12, Nr. 20749.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. KT8-N1/2023. *TAR*, 2023-01-24, Nr. 1176.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. gegužės 31 d. nutarimas Nr. KT49-A-N5/2023. *TAR*, 2023-05-31, Nr. 10698.

29. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. KT83-N9/2023. *TAR*, 2023-10-04, Nr. 19560.
30. Lietuvos Respublikos užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996-10-30, Nr. 104-2363.
31. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *Neišnagrinėtų prašymų sąrašas*. Prieiga internetu: https://lrkt.lt/lt/prasymai/neisnagrinetu-prasymu-sarasas/370 (žiūrėta 2023 m. spalio 15 d.).
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimas Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“. *TAR*, 2021, Nr. 2021-14469.
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. *TAR*, 2020-03-14, Nr. 2020-05466.
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. birželio 10 d. nutarimas Nr. 579 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pripažinimo netekusiu galios“. *TAR*, 2020-06-11, Nr. 12723.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimas Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. *TAR*, 2020-11-05, Nr. 23062.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. birželio 28 d. nutarimas Nr. 499 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimo Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pripažinimo netekusiu galios“. *TAR*, 2021-06-28, Nr. 14448.
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 20 d. nutarimas Nr. 378 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ pripažinimo netekusiu galios“. *TAR*, 2022-04-21, Nr. 2022-08126.
38. Sinkevičius, V. (2005) ‘Konstitucijos interpretavimo principai ir ribos‘, *Jurisprudencija*, 67(59), p7–19.
39. Taminskas, A., Mesonis, G. (2014) ‘Žmogaus orumas: konstitucinės refleksijos‘, *Jurisprudencija*, 21(4), 957–973.
40. Zucca L.(2007). *Constitutional Dilemmas. Conflicts of Fundamental Legal Rights in Europe and the USA*. Oxford: Oxford University Press, 2007.

# LIMITATION OF CONSTITUTIONAL HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN ORDER TO PROTECT THE HEALTH OF HUMAN BEING AND OF SOCIETY

**Ieva SAUDARGAITĖ**
*Mykolo Romerio University*

## Summary

This article examines how the role of health of human and of society, as a constitutional value, has evolved in the official constitutional doctrine, when the spread of coronavirus infection (COVID-19 disease) in the country has created an extraordinary situation that has threatened the health and life of people, as well as other constitutional values. For this purpose, this article is divided into two parts: the first part examines the official constitutional doctrine

relating to the protection of health of human being and of society, which was developed before the emergence of the special situation in the State; and the second part analyses the relevant official constitutional doctrine, which was developed after the emergence of the special situation.

In the first part of the article, following the analysis of the constitutional provisions, it is noted that the human health is explicitly mentioned in various aspects in the constitutional provisions. However, the Constitution includes not only explicit (directly mentioned) but also implicit (derived from the totality of its regulation) provisions. Whereas the concept of the constitutional provisions (both explicit and implicit) is elaborated by the Constitutional Court.

Following the analysis of the official constitutional doctrine before the emergence of the mentioned extraordinary situation in the State, the conclusion is made that the role of health of human being and of society, as a constitutional value, was also significant in the constitutional jurisprudence prior to the emergence of the mentioned extraordinary situation in the State. This role was also reflected in the definition of the relationship between health of human being and of society, as a constitutional value, and other constitutional values.

Meanwhile, the development of the official constitutional doctrine in the State in the context of a extraordinary situation caused by the spread of infectious diseases in human society, which threatened the health and life of people and other constitutional values, leads to the conclusion that the role of health of human being and of society, which is intrinsically linked to human dignity, has become more important in this context: in the context of the mentioned extraordinary situation in the state, it is health of human being and of society and its protection that are, generally, given priority over other constitutional human rights and freedoms.

It is finally concluded, that health of human being and of society in constitutional jurisprudence has been and continues to be identified as one of the most important constitutional values: it has always been significant constitutional value and its protection reflects the realisation of the common good of the nation. It is also reflected when defining the relationship between this constitutional value and other constitutional values. Whereas the special situation created by the spread of communicable diseases in the society, which threatened the health and life of people and other constitutional values, led to the development of the relevant official constitutional doctrine, especially to the one related to the health of human being and of society. Therefore, the role of this constitutional value, which is inseparably linked to human dignity, has become even more important in the context of the mentioned extraordinary situation in the State. An analysis of current constitutional jurisprudence suggests that, in this context, the protection and protection health of human being and of society is a priority in the context of protection of other constitutional human rights and freedoms. Lastly, it is noted, that the inevitable development of the official constitutional includes the new aspects of the Government's powers, namely, the Government's power to determine the requirements for the implementation of the measures limiting human rights and freedoms. It is concluded, that, among others, this development of official constitutional doctrine was driven by the need to protect health of human being and of society and it has resulted in the justification of limitations and prohibitions on human rights, that were introduced during this extraordinary period.

**Keywords:** protection of health of human and of society; protection of human rights; conditions for limiting human rights; the power of the Government to determine the requirements for the implementation of measures limiting human rights and freedoms.